

## CONVOCATÒRIA D'AJUTS 2009

INFORME LIQUIDACIÓ PROJECTE: Comunitat de La Mendoza (Bolívia)

Data: Novembre de 2009

Contrapart	ONG Realidades (Realidad, Acción y Desarrollo) de Bolivia
Finalitat	Enfortiment de les capacitats locals per a millorar la qualitat de vida de les famílies de la comunitat de La Mendoza, promovent un desenvolupament integral des de la seva pròpia visió per a reduir la situació d'inseguretat alimentària
Breu descripció del projecte	La major part de la població de les àrees rurals de Bolívia es troba en una situació d'inseguretat alimentària. A la Comunitat de "La Mendoza" es va realitzar un diagnòstic participatiu i el projecte que s'ha desenvolupat ha tingut com a objectiu enfortir les capacitats locals de la comunitat a través del desenvolupament d'estratègies pràctiques que han permès millorar les condicions de salut, higiene i alimentació en un procés d'acció coordinat entre la població de la comunitat, l'equip tècnic de l'ONG Realidades, estudiants de les carreres d'agronomia i nutrició de la Universidad San Francisco Xavier de Chuquisaca i l'estudiant de la UPF, Olga Sancho, a través de la implementació d'una granja avícola i horts comunals.
SEGUIMENT	La ONG Realidades ha informat periòdicament a UPF Solidària del seguiment del projecte. A més, la directora de l'entitat ens ha visitat en dues ocasions. Durant la primera visita, es va celebrar una reunió amb el Sr. Josep Maria Vilajosana i l'estudiant Olga Sancho. Durant la segona visita, la directora va informar dels aspectes més tècnics, de planificació i avaluació del projecte al personal d'UPF Solidària.
<b>OBJECTIU 1</b>	
<b>Diversificar la producció agrícola en horts comunals i escolars per a garantir la incorporació d'aliments rics en proteïnes (llegums, quinoa) i vitamines (hortalisses) i macronutrients en la dieta alimentària de les famílies de la comunitat.</b>	
Activitat 1	<b>Formar un comitè de vigilància dels horts comunal i escolar</b>  La comunitat està organitzada com a "Sindicato Agrario" on el major nivell en la presa de decisions és l'Assemblea General. En una sessió d'aquesta assemblea, on varen participar un promotor comunal i un tècnic especialista de l'ONG Realidades, es va formar el comitè de vigilància dels horts familiars i escolar integrat per 4 representants de cada sector de terres cultivables de la comunitat (Churu, Playa, Monte, Sala Huasa), 1 representant del sector "Churupata", 1 representant de la junta escolar i 1 promotor comunal.



*Assemblea General: formació del Comitè dels horts*



*Un moment de l'Assemblea general que es va celebrar per a formar el Comitè dels horts*

#### Activitat 2

#### **Organitzar el calendari, recursos i responsabilitats de treball cooperatiu als horts**

S'ha elaborat un calendari agrícola de la zona amb la participació dels membres de la comunitat i s'ha realitzat un croquis amb la ubicació dels horts familiars i escolar amb la disposició de les diferents varietats d'hortalisses, llegums i cereals que s'han cultivat.

S'han distribuït semilles a 90 famílies de la comunitat i a l'escola diferenciant la producció per la seva resistència i tolerància a l'hivern, d'acord amb el calendari agrícola. S'han proporcionat eines de treball agrícola pels horts que s'utilitzen en el procés productiu. Es va elaborar de forma participativa un manual de funcions pel comitè dels horts amb el qual es regeixen les activitats que es realitzen i s'atorga responsabilitat de treball.

#### Activitat 3

#### **Realitzar transferència tècnica en producció neta des d'un enfocament de recuperació dels sabers tradicionals als horts**

La comunitat va ser capacitada inicialment de forma teòrica en tècniques de producció neta, rescatant els seus costums agrícoles i revaloritzant els seus sabers tradicionals. La formació teòrica va ser realitzada per l'Enginyer Agrònom i tècnic especialista de la ONG Realidades Rubén Ecos. Es va elaborar material teòric de recolzament pels participants en el procés formatiu. Finalment, es va complementar la formació teòrica amb la pràctica amb sessions setmanals dels formadors als horts familiars.

#### Activitat 4

#### **Instal·lació de la tanca perimetral dels horts**

Es reinstal·len i mantenen les tanques perimetrals de tots els horts: aquest treball és realitzat per cadascuna de les famílies als seus propis terrenys, acompanyades pels responsables de cada sector cultivable del comitè de vigilància i el tècnic especialista; en el cas de l'hort comunal, participen les famílies del sector "Churupata" i la junta escolar que comparteixen el mateix terreny.



#### Activitat 5

#### Preparar el canal de regatge dels horts

La séquia comunal proporciona aigua a la totalitat de les terres cultivables de la zona baixa i s'estén més de 8 quilòmetres. Es realitza la neteja amb la participació de tota la comunitat, deixant net el canal per la temporada seca i proporcionant irrigació permanent als horts familiars, comunal i escolar.



*Treballs de neteja del canal de regatge*



*Treballs de neteja del canal de regatge*

#### Activitat 6

#### Preparar el terreny i sembrar

Quan es van iniciar les activitats agrícoles, es va realitzar la neteja de la terra, la llaurada, la incorporació dels adobs orgànics i l'anivellat de 85 horts familiars individuals, 1 hort comunal (5 famílies) i l'hort escolar. El procés de preparació es va realitzar de forma tradicional amb eines de mà i animals d'arrossegament. D'acord amb el calendari agrícola de la zona i la rotació dels cultius es varen sembrar 6 espècies d'hortalisses per la seva resistència i tolerància a l'hivern. Posteriorment es va realitzar un segon cicle de llaurada.



*Moment dels treballs de plantat*



*Moment dels treballs de plantat*



### Activitat 7

#### Realitzar labors culturals als horts

Es realitza la cura de les terres i es preparen insecticides naturals pel control de plagues amb espècies vegetals de la zona i els fungicides naturals que contraresten malalties són preparats a base de plantes natives.

El 60% dels terrenys van ser atacats per un au nativa "Qheru" de gran tolerància davant els repel·lents orgànics; per això, es van desenvolupar estratègies de cura alternativa, com la implantació d'espantaocells i malles protectores.



*Tasques de desherbatge*



*Tractament fitosanitari*

### Activitat 8

#### Conrear i emmagatzemar

Es conreen les hortalisses del primer cicle productiu durant el mes de setembre i octubre; les hortalisses es recullen cada 2 dies pel consum familiar. El conreu de 4 varietats d'hortalisses es preveu pel mes de desembre. S'emmagatzemen llavors de la producció dels cultius, tractant-les de manera tradicional pel seu posterior conreu, generant autosostenibilitat en la diversificació agrícola.



*Control de la collita*



*Control de la collita*

## OBJECTIU 2

**Implementar una granja comunal de gallines per a millorar el consum de proteïnes per les famílies de la Comunidad La Mendoza**

### Activitat 9

#### Formar un comitè de vigilància de la granja avícola

La comunitat va convocar una assemblea general extraordinària on es crea un comitè de vigilància per a la granja de gallines format per 3 dones comunàries i el promotor comunal que han rebut formació teòrica i pràctica en la cria de gallines ponedores.



*Formació del comitè de la Granja Avícola a l'assemblea general de la Comunidad La Mendoza*



*Formació del comitè de la Granja Avícola a l'assemblea general de la Comunidad La Mendoza*

### Activitat 10

#### Organitzar el calendari, recursos i responsabilitats de treball cooperatiu de la granja avícola

La comunitat va escollir el lloc de construcció del cobert. Entre tots traslladen el material necessari per començar a treballar i s'elabora un manual de funcions per al comitè de la granja avícola.



*Trasllat del material no local*



*Recollida de material local*



### Activitat 11

#### Formar en operació, gestió i cura de la granja avícola

Rubén Ecos forma teòricament a membres de la comunitat i del comitè. La formació pràctica corre a càrrec d'un veterinari especialista, Juan Carlos Ortiz i d'un tècnic especialista en la cria de gallines ponedores.

Es realitza una guia que sistematitza tot el procés de cria de gallines.



*Formació teòrica del comitè de la Granja*



*Formació pràctica del comitè de la Granja*

### Activitat 12

#### Construir i equipar la granja avícola

Es construeix la granja avícola. El clima càlid de la zona obliga a reforçar l'estructura. Aquest fet ocasiona despeses no previstes. S'instal·la una tanca de pues reforçada amb plantes espinoses. Tot es realitza amb mà d'obra local.

S'adquireixen i s'instal·len els recursos necessaris per equipar la granja.

Un cop enllestida la infraestructura, s'entrega a la comunitat i es realitzen els rituals a la "Pachamama" per demanar protecció.



*Construcció de la Granja*



*Construcció de la Granja*

**Activitat 13**

**Operar i mantenir la granja avícola**

L'ONG Realidades transfereix tota la responsabilitat relacionada amb la cria i manteniment de les gallines i la recol·lecció, emmagatzematge i distribució dels ous al comitè de la granja i als representants de la comunitat un cop s'han capacitat tècnicament. Es crea un comitè administratiu i s'elabora un sistema de gestió administrativa.



*Gestió de la Granja*



*Criança de gallines*

**OBJECTIU 3**

Desenvolupar programes formatius dirigits a diferents grups per a enfortir les capacitats i coneixements locals en nutrició i higiene per a reduir la bretxa entre camp-ciutat, països del nord i del sud

**Activitat 14**

**Organitzar cursos comunals de cuina nutritiva des d'un enfocament de rescat del menjar tradicional**

S'organitza un curs, dirigit per Olga Sancho, estudiant de la UPF, de cuina tradicional per recuperar els plats i productes de la zona. Posteriorment es realitza un taller teòric de cuina i nutrició, traduït al quechua per Rubén Ecos, tècnic especialista.



*Taller pràctic de cuina nutritiva*



*Taller teòric de cuina nutritiva a càrrec de la Olga Sancho, estudiant de la UPF*



**Activitat 15**

**Desenvolupar un programa de formació en higiene familiar i comunal**

Es realitzen tallers d'higiene familiar i comunal, com ara tractament de l'aigua de boca, higiene, cura de les cases per evitar plagues de vinca i tractament de la brossa orgànica i inorgànica. Es programa una campanya de neteja de carrers i rodalies, iniciativa que incentiva a les autoritats a realitzar una campanya comunal de tractament dels residus cada mes, excavant fosses comunals.



*Formació per a nens en higiene comunal i familiar a càrrec de la Olga Sancho, estudiant de la UPF*



*Campanya de recollida i tractament de residus*

**Activitat 16**

**Formar els professors en l'aplicació de les transversals d'educació per a la salut i educació per al medi ambient en el sistema educatiu públic**

Es forma 4 docents de la Unidad Educativa La Mendoza en educació per a la salut i medi ambient de forma paral·lela al projecte d'aula de sensibilització i adquisició d'hàbits saludables amb estudiants de primària. La formació corre a càrrec d'Olga Sancho, estudiant de la UPF, i 3 pedagogues especialitzades.



*Taller en transversals d'educació per a la salut i el medi ambient*



*Projecte d'aula de sensibilització i adquisició d'hàbits saludables amb estudiants de primària*



#### Activitat 17

#### Supervisar el projecte de l'aula sobre higiene

Es realitza una supervisió periòdica del projecte d'aula i de les activitats que s'hi realitzen. Es realitzen activitats complementàries per tal d'implicar més a les famílies i a la comunitat en el projecte.



*Campanya de sensibilització escolar*



*Campanya de sensibilització escolar*

#### OBJECTIU 4

**Sensibilitzar la població nacional i internacional sobre la importància de garantir l'exercici efectiu a una alimentació suficient i de qualitat**

#### Activitat 18

#### Formar un equip multidisciplinari de sistematització

Es forma un equip interdisciplinari per tal de sistematitzar el projecte. Hi participa personal tècnic, beneficiaris, una estudiant de nutrició i dietètica de la USFXCH, una estudiant de la UPF, membres de la junta escolar i la directiva sindical de la comunitat.

#### Activitat 19

#### Realitzar un procés de formació en sistematització i estratègies de seguiment al desenvolupament nutricional

Un grup de 21 estudiants i persones implicades en el projecte es capaciten en "Estrategias de Seguimiento al desarrollo Nutricional, Epidemiología Nutricional y Manejo del Programa Estadístico SPSS". Es realitzen pràctiques comparant dades sobre l'estat nutricional del nens de la zona rural amb els de la zona urbana i s'elaboren estratègies per a millorar la situació.



*Grup d'estudiants capacitats en estratègies de seguiment nutricional, amb la Olga Sancho de la UPF*



*Moment de formació teòrica per a estudiants a càrrec de la Olga Sancho de la UPF*

#### Activitat 20

#### Sistematitzar tota l'experiència des d'un enfocament d'investigació-acció

Es realitza i consensua la planificació de la sistematització "El Empoderamiento Comunal en la Implementación de Estrategias Autosostenibles para Encarar la Inseguridad Alimentaria Nutricional". Hi participen estudiants de la USFXCH i l'estudiant de la UPF, Olga Sancho.



*Planificació de de la sistematització "El Empoderamiento Comunal en la Implementación de Estrategias Autosostenibles para Encarar la Inseguridad Alimentaria Nutricional"*



*Planificació de de la sistematització "El Empoderamiento Comunal en la Implementación de Estrategias Autosostenibles para Encarar la Inseguridad Alimentaria Nutricional"*



**Activitat 21**

**Produir mitjans de difusió**

Es produeix material imprès i audiovisual per tal de sensibilitzar la població nacional sobre la necessitat d'una alimentació suficient i de qualitat.

**Activitat 22**

**Difondre l'experiència a través de cine fòrum**

S'organitzen jornades de cine fòrum on es mostra el projecte a la ciutat de Sucre i a les comunitats de Pisili i La Mendoza.

Es preveu replicar l'activitat a Espanya.



*Cine Fòrum*



*Cine Fòrum*

## **UPFSolidària**

Unitat de Suport a Programes Especials  
Universitat Pompeu Fabra